

Mərd və Namərd

© Azərbaycan Nağılları. 5 cildə, 5-ci cild.
Azərbaycan SSR EA Nəşriyyatı, Bakı - 1964

Bir kənddə bir Mərd, bir də bir Namərd adlı iki adam yaşayırdı. Mərd çox ağıllı, rəhmlı, igid bir adam idi. Namərd isə çox xain idi. Hamı Mərdin xatirini istəyirdi, başına and içirdi, Namərddən isə zəhləsi gedirdi. Namərd çox fikirdən sonra bu qərara gəldi ki, “nə qədər Mərd sağdı, camaat onun mərdliyini görüb mənim üzümə baxmayacaq. Bircə əlacım var ki, gərək onu öldürəm, sonra rahat yaşayıb istədiyimi eləyəm.”

Günlərin bir günü Mərd səfərə getməli oldu. Bir az çörəkdən-zaddan götürüb yola düşdü. Namərd bunu bildi. Çox sevindi, cildini dəyişib başqa dona girdi. Mərdin dalınca yola düşdü. Bir müddət yol getdi, gəlib bir yerə çatdı, gördü ki, Mərd çörəyini yanında qoyub yatıbdi. Bir istədi onu öldürsün. Sonra öz-özünə dedi: “Yox, o məni o qədər yandırıb ki, öldürməklə ürəyim soyumaz. Gərək mən də onu yandıram.” Onun çörəyini oğurladı, qaçıb bir yerdə gizləndi.

Səhər Mərd ayılıb gördü çörəyi yoxdu. Durub kor-peşman yola düşdü. Yeddi gün, yeddi gecə ac-susuz yol getdi, ta ki, acından dizləri qüvvətdən düşdü, yerə yığıldı.

Namərdin də istədiyi bu idi. Onun yanına gəlib, soruşdu.

—Yolçu, burda niyə oturmusan?

Mərd dedi:

—Qardaş, bir həftədi acam. Dilimə çörək dəyməyib. Çörəyin varsa, bir tikə ver mənə.

Namərd dedi:

—Var, ancaq özüm üçündü.

Mərd yalvarıb dedi:

—Nə istəsən verərəm.

Namərd dedi:

—İndi ki, nə istəsəm verərsən, onda qoy gözünün birini çıxardım, əvəzində sənə çörək verim.

Mərd dedi:

—Axır belə şey olmaz. Bir parça çörək nədir ki, sən ondan ötəri mənim gözüümü çıxardırsan?

Namərd dedi:

—Mənə göz lazımdı, sənə çörək, özün bil istəmirsən vermə.

Mərd dedi:

—A kişi, insafın olsun. Məni gözsüz qoyma.

Namərd gülə-gülə dedi:
—Zarafat eləyirəm. Al, doyunca ye.

Namərd ona bihuşdanı qatılmış çörək verdi. Mərd çörəyi yedi bihuş oldu. Namərd o saat onun iki gözünü də çıxardı yola düzəldi.

Mərd haçandan-haçana özünə gəlib gördü ki, dünya qaranlıqdı. Elə bildi gecədi. Sonra bildi ki, gözlərinin ikisini də çıxarmışlar. Sürünə-sürünə, əlini yerə sürtə-sürtə gedib çıxdı bir xarabalığa. Burada özünə yumşaq bir yer tapıb oturdu. Bu burada qalmaqda olsun, xəbəri sənə kimdən verim, şirdən, pələngdən, qurddan, tülküdən. Bir şir, bir pələng, bir qurd, bir də bir tülkü dost olmuşdular. Gündüzləri gəzib dolanar, gecələri bu xarabalığa gələr, söhbət edərdilər.

Dostlar bu gecə də qaranlıq düşəndən sonra buraya gəldilər. Oturdular, söhbətə başladılar.

Pələng soruşdu:

—Şir qardaş, dünyada təzə xəbər nə var?

Şir dedi:

—Pələng qağa, sağlığın. Elə bir təzə xəbər yoxdu.

Şir qurddan soruşdu:

—Qurd lələ, səndə nə təzə xəbər var?

Qurd gözünün yaşını axıda-axıda dedi:

—Bazarım yaman kasaddı.

Şir dedi:

—Qurd lələ, bazarın niyə kasaddı?

Qurd dedi:

—Bu dağ ki, görürsən, onun ətəyində bir çoban var. Bu vaxta kimi bu çobanın tulası yox idi. Mən də hər axşam gedib quzudan, qoyundan nə rastıma gəldi, çalib çapırdım. Amma indi bu çobanın bir tulası var. Nə qədər eləyirəm çobanın qoyunlarına yaxın durum, tulanın qorxusundan heç bir iş görə bilmirəm.

Şir dedi:

—O tulanın qanı dərməndi. Hər kim naxoş olsa o tulanın qanından içən kimi yaxşı olar.

Mərd bu sözü yadında saxladı.

Tülkü dedi:

—Mənim işim yaxşıdı. Bu qabaqdakı dağın o üzündə bir siçan olur. Yaman bollu qızılı var. Hər gün qızilları günə sərir. Mən də qızilları qarovulunu çəkirəm, əvəzində mənə çörək verir.

Mərd bunların hamısını eşitdi. Səhər oldu. Qurd, pələng, şir tülkü çıxıb getdilər. Mərd ayağa durub xarabalıqdan çıxdı, gedib oturdu bir ağacın dibində, amma bərk acmışdı. bilmirdi neyləsin. Bu dəmdə iki göyərçin qanad-qanada verib, gəlib oturdular haman ağacın budağında. Göyərçinlərdən biri o birinə dedi:

—Bacılı bacı. Mərdnən Namərdin hekayəsini eşitmisənmi?

—Yox, bacı, eşitməmişəm. Danış, mən də bilim.

Göyərçin başladı danışmağa:

—Günlərin bir günündə bir Mərd olur, bir Namərd . Bir gün Mərd səfərə gedir, Namərd onun dalınca düşür, onun çörəyini oğurlayır. Axırda Mərdi bihuş edib gözlərini çıxardır. Budur, Mərd kor olub qalıb burda, dadı-fəryadı heç bir yana çatmır.

—Bacı, bəs bu Mərdə heç bir kömək eləmək olmaz?

Göyərçin dedi:

—Ey Mərd, yatmısan ayıl, ayıqsan eşit! Biz ki, tərpendik, qanadımızdan bir lələk düşəcək, o lələyi gözlərinə çəkərsən, gözlərin olar anadangəlmə.

Göyərçinlər sözlərini deyib uçdular. Bu vaxt lələk Mərdin dizinin üstə düşdü, Mərd tez lələyi götürüb çəkdi gözlərinə, gözləri oldu anadangəlmə. Durub təzədən çıxdı yola, gəlib çatdı bir dağın təpəsinə. Gördü ki, burda bir siçan var, qızılı töküb qabağına, onların keşiyini çəkir. Mərd əlinə bir daş alıb tulladı siçana. Siçan qaçıb qorxusundan girdi yuvaya. Mərd qızılları yığışdırıb getməyə başladı. Az getdi, çox getdi, bir dərəcə çıxdı, gördü ki, bir çoban qabağında bir sürü qoyun otarıb, yanında da bir tula var, Mərd dedi:

—Çoban qardaş, bu tulanı gəl sat mənə.

Çoban dedi:

—Neçə verərsən?

Mərd bir çəngə qızıl verib tulanı çobandan aldı. Bir az aralanıb tulanın başını kəsdi. Qanını yığdı bir şüşəyə, cibinə qoyub düzəldi yola. Mərd getməkdə olsun, xəbəri sənə kimdən verim, bu şəhərin padşahından. Padşahın qızı neçə il idi ki, naxoş idi, nə qədər həkim çağırırdılar, heç kəs əlac eləyə bilmirdi. Mərd özünü şəhərə yetirib gördü ki, burda bir dəstə adam padşahın imarətinin qabağına yığışıb. Adamlardan xəbər aldı:

—Nə olub?

Adamlardan biri dedi:

—Məgər bilmirsən ki, padşahın qızı neçə ildi ki, naxoşdu?

Mərd bu adamlardan ayrılıb getdi, özünə həkimlərə layiq bir dəstə libas aldı, geyindi, gəldi padşahın imarətinin qabağına, dedi:

—Həkiməm.

Dedilər:

—A kişi, yazqsan, çox həkimlər gəlib, heç biri əlac eləməyib, hamısını öldürüblər. İndi səni də öldürüb yollayarlar onların yanına.

Mərd dedi:

—Mən oyan-buyan bilmirəm. Həkiməm ki, həkim. Gərək padşahın qızına baxam.

Dedilər:

—İndi ki, belədi, qoy gedək padşaha xəbər verək.

—Padşaha xəbər gedib çatdı ki, bəs şəhərə təzə bir həkim gəlib, deyir, qızı sağaldaram.

Padşah dedi:

—Gedin çağırın bura.

Gəlib Mərdi apardılar padşahın yanına. Padşah Mərdə dedi:

—Həkimsən?

Mərd dedi:

—Bəli, həkiməm.

Padşah dedi:

—Əgər qızımı sağaltsan, verəcəyəm sənə. Əgər sağlada bilməsən, sənin boynunu vurduracağam.

Mərd razı oldu. Mərdi apardılar padşahın qızının yanına. Mərd tulanın qanından bir neçə damcı suya qatışdırıb ona verdi. Qız qanı içən kimi ayıldı. Padşaha xəbər getdi ki, gözlərin aydın olsun qızın sağaldı. Padşah bu xəbəri eşidən kimi yerindən qalxıb əmr elədi, təbil vurulsun. Təbil vuruldu, qazan qazan yanına düzüldü. Aşpazlar əl-qollarını çırmalayıb düyü tökdülər, aş bişirdilər, payladılar. Padşah qırx gün qırx gecə toy eləyib qızını verdi Mərdə.

Xəbər sənə kimidən verim, Namərddən.

Namərd evə qayıdıb camaata xəbər verdi ki, bəs Mərdi quldurlar öldürdü. Adamlar bu xəbərdən çox qəmgin oldular, ağladılar. Mərdin yasını saxlayıb qara geydilər. Günlərin bir günü Namərd öz-özünə dedi:

—Gedim görüm, Mərd necə oldu? Ölməyibsə, öldürüm, gəlim. Namərd gəzə-gəzə gəlib Mərdin gecələdiyi xarabalığa çıxdı. Qaranlıq düşdüyündən gecə orada qalası oldu. Gecə yenə də pələng, şir, qurd, tülkü gəldilər bu köhnə xarabalığa. Pələng şirdən xəbər aldı:

—Dünyada nə var, nə yox? Nə təzə xəbər eşitmişsən?

Şir dedi:

—Sağlıq-salamatlıqdı, pələng qağa! Heç bir təzə xəbər yoxdu.

Şir qurddan xəbər aldı.

—Qurd lələ, indi kefin necədi?

Qurd dedi:

—Bu saat kefim bərk kökdü. O çobanın yanındakı tula indi yoxdu. Mən də gündə bir qoyun aparıb yeyirəm.

Pələng soruşdu:

—Tülkü baba, sən kefin necədi?

Tülkü dedi:

Kefim kök deyil, pələng qağa! Bazarım kasaddı.

Pələng soruşdu:

Nə üçün?

Tülkü dedi:

—O siçan ki, vardı, gedib qızillarının qarovulunu çəkirdim, onun qızillarını oğurayıblar. İndi işim yaxşı keçmir.

Pələng dedi:

—Yəqin buraya insan gəlir, gizləni bizi pusur dediklərimizi eşidir. Gəlin buranı axtaraq. Başladılar axtarmağa, Namərdi tapdılar. Namərdi parçalayıb, hərəsi bir tikəsini götürüb yedi.

Mərd padşahın sarayında keflə yaşayırdı. Bir gün öz-özünə dedi: “Ey dili-qafil, bu necə ola bilər ki, Namərd mənim gözümü çıxartsın, özü də yaşasın, gərək onu tapıb intiqamımı alam”.

Mərd padşahdan, öz arvadından izin aldı, Namərddi axtarmağa başladı. Oraya-buraya soraq saldı, axırda gəlib onun sümüklərini köhnə xarabalıqdan tapdı. Mərd onun sümüklərinin yıqıb orada dəfn elədi, bütün elədiyi işləri başdaşına yazdı. Oradan geri qayıdıb evinə gəldi. Bir neçə gün burda qaldı, sonra padşahdan izin aldı, arvadını da götürüb öz vətəninə döndü. Camaat onun gəldiyini eşidib şadyanalıq elədi. Mərd başına gələn əhvalatı cammata nağıl elədi. Hamı Namərdə lənət oxudu.

Veb direktor: Betti Bleyer

Mətni yığdı: Nərgiz Abadi

Veb üçün hazırladı: Ülviyyə Məmmədova

AZERİ.org-a qoyuldu: oktyabr, 2003-cü il